

روایت محمد جعفر یاحقی از دیدار با محمود دولت‌آبادی

ما ملت انتظاریم

محمد جعفر یاحقی در روایت دیدارش با محمود دولت‌آبادی که در صفحه شخصی‌اش در اینستاگرام منتشر کرده، از فرصت از دست رفته‌ای در فرهنگ‌نویسی فارسی با دریغ یاد کرده‌است. جمع‌آوری واژه‌های محلی و نام‌جای‌های کهنسال خراسان که یکی پیشنهاد دولت‌آبادی بوده و دیگری پیشنهاد خودش که پس از سعی بسیار به انجامی نرسیده‌است.

آنچه در ادامه می‌آید روایت آن دیدار است که یاحقی، استاد بازنشسته دانشگاه فردوسی مشهد، شاهنامه پژوه، مصحح و عضو پیوسته فرهنگستان زبان و ادب فارسی نوشته‌است:

«پهانه‌ای پیش آمده‌ک دیشب با محمود دولت‌آبادی هم‌زانو افتادم. این بار به مناسبتی فرخنده سخن از نام‌جای‌های کهنسال خراسان پیش آمد. سخن از «شتمد» سبزوار بود که ایا «شش تا مرد» بوده یا «مرد نشسته» یا چیز دیگری؟ که البته خیلی عامیانه و بی‌پایه می‌نمود. و به دنبال این بحث سخن از واژه‌های عامیانه و محلی روستاها به میان آمد و اینکه چقدر می‌تواند برای معادل‌یابی واژه‌ها و مصطلحات خارجی به درد نهادهایی مانند فرهنگستان بخورد. خوب محمود خداوندگار استفاده از واژه‌های محلی در زبان داستان بود که «کلیدر» در این میانه بر صدر می‌نشیند و البته قدر می‌بیند! پس تعجیبی نداشت که از چنین امری دفاع کند. این به جای خود. تعجب از این بود که می‌گفت در دهه ۴۰ که سیاه دانش و بهداشت و ترویج و کذا و کذا برای اولین بار به روستاهای کشور اعزام شده بودند، او به جایی یا نهادهای پیشنهاد می‌کند که دولت طی طرحی مشخص از سپاهیان روستانشین بخواهد که واژه‌های محلی روستای محل خدمت خود را جمع کنند و دولت این واژه‌ها را از آن‌ها بخرد و بعد زیر نظر متخصصان زبان گردآوری و به صورت فرهنگی منتشر کنند. دیدم اگر چنین اتفاقی می‌شد چه اتفاقی در فرهنگ‌نویسی فارسی می‌افتاد که نینتاد. یادم آمد از پیشنهاد و آغاز طرحی که خود من در مرکز خراسان‌شناسی دادم برای گردآوری نام‌جای‌های خراسان که اگر به جایی می‌رسید، چه هنگامه‌ای داشتیم از واژه‌ها و نام‌جای‌های ناب فارسی که امروز بسیاری از آن‌ها به غارت بدسلیقگی و بی‌توجهی مسئولان رفته‌است! آن عزیز (فروغ) گفته بود، «همیشه پیش از آنکه فکر کنی اتفاق می‌افتد» اما پس از آنکه عالمی فکر کردیم هم هیچ اتفاقی نینتاد!

امضای زیبای محمود بر پشت جدیدترین کتابش «در پس آینه»، گفت‌وگوی لیلی گلستان با دولت‌آبادی و خانواده‌اش پاداش این دیدار دوساعته بود. محمود مقداری تکیده شده‌است، اما ذهن و زبانش جوان و جوشنده‌است و هنوز باید منتظر حادثه‌ای در ادب معاصر باشیم. «کلیدر» در سه چهار دهه پیش یک حادثه بود و «کلنل» در دهه اخیر حادثه‌ای دیگر تا این حادثه سوم چه باشد و کی اتفاق بیفتد!

ما ملت انتظاریم»

گزارش خبری

لهجه، میراث ناملموس پرافتخار ما

کارشناسان به بررسی نقش لهجه در هویت مهاجران افغانستانی و پدیده شرم از لهجه پرداختند

عظیم زاده دانشکده ادبیات و علوم انسانی دانشگاه فردوسی مشهد، چهارشنبه ۲۶ آذر، میزبان یک نشست علمی فرهنگی با عنوان «لهجه و هویت، چرا از لهجه خجالت می‌کنشیم؟»، بود. در این نشست که با همکاری انجمن علمی مطالعات افغانستان و دانشگاه فردوسی مشهد و همراهی جمعی از دانشجویان افغانستانی این دانشگاه برگزار شد، به نقش لهجه در هویت مهاجران افغانستانی و پدیده «شرم از لهجه»، پرداخته شد. دکتر محمد جعفر یاحقی، استاد ممتاز زبان و ادبیات فارسی دانشگاه فردوسی مشهد، محمدکاظم کاظمی، شاعر و پژوهشگر ادبی اهل افغانستان و دکتر مسعود تقی‌آبادی، استاد علوم ارتباطات و رسانه دانشگاه فردوسی مشهد، هرکدام از منظر، درباره این موضوع سخن گفتند.

لهجه‌های مختلف بخشی از هویت ماست

در ابتدای این برنامه، محمد جعفر یاحقی، با اشاره به اینکه لهجه‌های مختلف خطه‌های مختلف، به هیچ وجه نباید مسبب شرم و خجالت مردم آن باشد، گفت: ما، در خراسان، لهجه‌های مختلفی داریم و این هویت ماست، باید برای حفظ آن تلاش کنیم. انگار فقط لهجه تهران خوب و ایده‌آل است. در افغانستان هم همین‌طور است و لهجه کابل معیار است. این تصور غلط مرکزگرایی همه‌جا وجود دارد. اما آن‌ها که درد زبان فارسی دارند می‌دانند که صحبت کردن به لهجه‌های مختلف خیلی شیرین است و از شنیدن آن کیف می‌کنند.

مسعود تقی‌آبادی، نیز در بخشی از صحبت‌های خود، به این مسئله پرداخت که چرا در بستر اجتماعی ایران لهجه‌ای که از اساس باید به صورت ذاتی وجود داشته باشد، به یک امر شرم‌آور تبدیل شده‌است. او گفت این شرم نشان دهنده یک گسست است که بین هویت ریزسته فرد با تصویری که از خود در جامعه میزبان می‌سازد وجود دارد. رسانه‌های اجتماعی و تصویری که از مردم افغانستان ساخته‌است نیز بر این تصویر تأثیر می‌گذارد.

باید از منظر متون ادبی به لهجه‌ها نگاه کنیم

پیوند لهجه با متون ادبی، محور صحبت‌های محمدکاظم کاظمی بود. او با بیان مصداق‌ها و مثال‌های زیادی از متون کهن ادبی و شاعران برجسته زبان فارسی، از این سخن گفت که اگر از منظر ادبیات به لهجه‌ها نگاه کنیم و در این باره و ریشه بسیاری از کلمات آگاهی پیدا کنیم، قطعاً به لهجه‌های خودمان افتخار می‌کنیم. این لهجه‌ها پیوندهایی را بین آدم‌ها ایجاد می‌کند و این پیوندها هم بستگی را.

شهرک

شهرک

شهرک

شهرک

شهرک

شهرک

شهرک

شهرک

شهرک

شهرک

شهرک

شهرک

شهرک

شهرک

شهرک

شهرک

شهرک

شهرک

شهرک

شهرک

شهرک

شهرک

شهرک

شهرک

درباره کارکرد و اهمیت فرهنگستان زبان و ادب فارسی

در روزگار مظلومیت این زبان کهن زنده دنیا

رویش‌های نهادی ناشناخته!

فرهنگستان زبان و ادب فارسی که این روزها عزادار از دست دادن عضوی نامدار و دانشمند، زنده‌یاد کامران فانی است، در چهارصد و هشتاد و نهمین نشست شورای فرهنگستان زبان و ادب فارسی، دکتر محمود فتوحی رودمعجنی، استاد بازنشسته دانشگاه فردوسی و رئیس پیشین انجمن علمی نقد ادبی ایران را به عنوان عضو پیوسته و دکتر سلمان ساکت، دانشیار دانشگاه فردوسی را به عضویت وابسته فرهنگستان زبان و ادب فارسی برگزید. انتخاب این دو عضو جدید، در کنار دکتر محمد جعفر یاحقی و دکتر علی رواقی به تعداد مشهودی‌های عضو فرهنگستان افزود. سنگین‌تر شدن وزن مشهد در فرهنگستان، نشان از ظرفیت علمی این شهر دارد و البته از شهری که در این روزگار، چکیده خراسان بزرگ است و بزرگی چون فردوسی توسی و شاهکار او شاهنامه را پیش چشم خود دارد، چنین انتظاری هم می‌رود. خراسان و مشهد باید در کانون توجه و نگاه‌هایی از زبان فارسی و توجه به ادبیات باشد. این توقع کاملاً بجا و منطقی است و برای اینکه این درخواست را باورپذیرتر کنیم، بهتر آن است به سخنی از دکتر فتوحی اشاره کنیم که در همایش هفتادسالگی دانشکده ادبیات مشهد (که دهم همین ماه برگزار شد)، بیان کرد و گفت که از این دانشکده انتظار می‌رود، در زبان و ادبیات پژوهش‌هایی اثرگذار، ماندنی و مرجع داشته باشد. این درخواست و توقع به‌دلیل پشتوانه ادبی این اقلیم ادب‌خیز و وجود بزرگانی است که در این دانشکده تدریس کرده‌اند. و حال که به دو استاد دیگر از مشهد، کرسی حضور در فرهنگستان اهدا شده است، حق این است که بیش از پیش کوشش‌های مشهودی‌های فرهنگستان بیشتر دیده شود. برگزاری چهارصد و هشتاد و نهمین نشست شورای فرهنگستان زبان و ادب فارسی فرصتی را هم فراهم آورد تا به چند موضوع درباره فرهنگستان بپردازیم.

علیرضا حدیدی روزنامه نگار و مدیر ویراستاری

● فرهنگستان فقط واژه گزینی نیست

فعالیت های ادبی و فرهنگی فرهنگستان هیچ‌گاه به چشم مردم نیامده است؛ دلیل اصلی آن هم برمی‌گردد به اینکه دست‌کم اعضای فرهنگستان درصدد برنیا‌مده‌اند گاه بی‌گاه اشاره‌هایی به کوشش‌های این نهاد بکنند. تنها در یکی دو مورد در رادیو و تلویزیون و کانال این نهاد روشن‌گری‌هایی می‌شود که آن هم بیشتر معطوف به موضوع بحث برانگیز واژه‌گزینی است. واقعیت این است که مردم از فرهنگستان جز واژه‌گزینی، چیز دیگری نمی‌دانند. بنابراین، چون گمان می‌رود این نهاد تنها کاری که برعهده دارد، واژه‌گزینی است؛ گاه، بودجه سالانه آن را به تعداد واژه‌های تصویب‌شده تقسیم می‌کنند و کار این نهاد را به ریشخند می‌گیرند. حال آنکه واژه‌گزینی تنها یکی از کوشش‌های این نهاد است و کارگروه‌های دیگری هم در این نهاد فعالیت‌های علمی دارند، همچون: فرهنگ‌نویسی، آموزش، زبان و گویش‌ها، دانشنامه زبان و ادب فارسی در شبه‌قاره هند، دستور خط، انتشارات و زبان و رایانه که تاکنون آثار فراوانی در هر یک از این کارگروه‌ها منتشر شده‌است. به‌طورمثال در کارگروه فرهنگ‌نویسی انتشار «فرهنگ جامع زبان فارسی»، به عنوان طرحی ملی، در فرهنگستان زبان و ادب فارسی درحال تدوین است. این فرهنگ هم به‌دلیل کمبود بودجه و هم زمان بر بودن آن، به‌تدریج آماده می‌شود. البته فرهنگستان تصمیم‌گرفته است بخش‌های تدوین‌شده را به‌مرور در وبگاه فرهنگستان قرار دهد.

● دستورکار مهم برای اجرای رسم الخط

شاید مهم‌ترین اتفاق این فرهنگستان، تدوین و انتشار «دستور خط فارسی» باشد. این دستور خط که با گذشت دو دهه از انتشار، با ویراست جدید در ۱۴۰۱ منتشر شد، متأساًست هیچ ضمانت اجرایی ندارد! به تعبیری این دستور

ها روکی موراکامی، نویسنده پرواژه ژاپنی، دو جایزه را در نیویورک به پاس سال‌ها فعالیت ادبی دریافت کرد. او این دو جایزه افتخاری را به پاس سال‌ها فعالیتش به عنوان داستان‌نویس، مترجم، منتقد و مقاله‌نویس در «منهتن» دریافت کرد. آ سو شیتد پرس نوشته است مرکز داستان‌نویسی، «جایزه یک عمر دستاورد در داستان‌نویسی» را که پیش‌تر به برندگان نوبل از جمله «تونی موریسون» و «کازوئو ایشی‌گورو» تعلق گرفته بود سه‌شنبه شب به «موراکامی» تقدیم کرد. دو روز بعد از اهدای این جایزه، «انجمن ژاپن» در مراسمی با حال و هوای موسیقی «جَز» در تالار «تاون‌هال» از «موراکامی» تقدیر کرد و جایزه سالانه خود را به او داد.

ها روکی موراکامی، نویسنده پرواژه ژاپنی، دو جایزه را در نیویورک به پاس سال‌ها فعالیت ادبی دریافت کرد. او این دو جایزه افتخاری را به پاس سال‌ها فعالیتش به عنوان داستان‌نویس، مترجم، منتقد و مقاله‌نویس در «منهتن» دریافت کرد. آ سو شیتد پرس نوشته است مرکز داستان‌نویسی، «جایزه یک عمر دستاورد در داستان‌نویسی» را که پیش‌تر به برندگان نوبل از جمله «تونی موریسون» و «کازوئو ایشی‌گورو» تعلق گرفته بود سه‌شنبه شب به «موراکامی» تقدیم کرد. دو روز بعد از اهدای این جایزه، «انجمن ژاپن» در مراسمی با حال و هوای موسیقی «جَز» در تالار «تاون‌هال» از «موراکامی» تقدیر کرد و جایزه سالانه خود را به او داد.

خبرگزاری ایسنا نوشته است: طرفداران موراکامی او را با رمان‌هایی چون «کافکا در کرانه» و «تاریخچه پرنده کوکی» با مضامینی مانند هویت، انزوا و حافظه می‌شناسند. اما آن‌ها به علاقه‌های غیرادبی موراکامی هم توجه دارند؛ مثل بیسبال، دویدن و موسیقی جَز. تازه‌ترین اثر او، «شهر و دیوارهای نامطمئنش» نام دارد. کتابی که در سال ۲۰۲۳ منتشر شد و نسخه‌ای بازنگري شده از داستانی است که در دهه ۱۹۸۰ نوشته بود. موراکامی این

ها روکی موراکامی، نویسنده پرواژه ژاپنی، دو جایزه را در نیویورک به پاس سال‌ها فعالیت ادبی دریافت کرد. او این دو جایزه افتخاری را به پاس سال‌ها فعالیتش به عنوان داستان‌نویس، مترجم، منتقد و مقاله‌نویس در «منهتن» دریافت کرد. آ سو شیتد پرس نوشته است مرکز داستان‌نویسی، «جایزه یک عمر دستاورد در داستان‌نویسی» را که پیش‌تر به برندگان نوبل از جمله «تونی موریسون» و «کازوئو ایشی‌گورو» تعلق گرفته بود سه‌شنبه شب به «موراکامی» تقدیم کرد. دو روز بعد از اهدای این جایزه، «انجمن ژاپن» در مراسمی با حال و هوای موسیقی «جَز» در تالار «تاون‌هال» از «موراکامی» تقدیر کرد و جایزه سالانه خود را به او داد.

جدید فرهنگستان، بوگارتیک آساتوریان و وارطان وسکانیان از ارمنستان، علی گوزل یوز و ناجی توکماک از ترکیه، بو اوتاس از سوئد و عارف نوشاهی از پاکستان به عضویت افتخاری فرهنگستان افزوده شدند.

خوشبختانه در این زمینه دانشنامه زبان و ادب فارسی در شبه‌قاره، ارائه‌گستره زبان و فرهنگ ایرانی، اسلامی و تأثیر آن در ناحیه شبه‌قاره (هند، پاکستان و بنگلادش امروزی) به همت زنده‌یاد اسماعیل سعادت

منتشر شده است و نشان از سبم فرهنگ ایرانی و اسلامی و نقش زبان و ادب فارسی در تاریخ و فرهنگ این منطقه دارد. انتشار کتاب واژه‌های سغدی در متون کهن فارسی، تألیف علی رواقی در انتشارات فرهنگستان زبان و ادب فارسی نمونه دیگری از کوشش‌های فرامرزی فرهنگستان است. اما ضرورت توجه بیشتر به حوزه واژگانی زبان فارسی و تدوین فرهنگی جامع در این بخش کاملاً احساس می‌شود.

● فرهنگستان و فهرستی از بزرگان

ادب فارسی و سرانجام یادآوری این نکته بی اثر نیست که بداییم بر کرسی‌های فرهنگستان‌های ایران و به‌ویژه فرهنگستان زبان و ادب فارسی شخصیت‌های علمی و صاحب‌عنوانی نشسته‌اند که دانستن و شناختن آن‌ها نشان می‌دهد، می‌تواند نگاه جامعه، را به این نهاد علمی اصلاح کند.

فرهنگستان اول ایران در ۲۹ اردیبهشت ۱۳۱۴ و فرهنگستان دوم در ۱۳۴۷ تأسیس و تشکیل شد. در این دو فرهنگستان نام‌بردارانی از ادیبان

خواند، «چیزی به نام نوشتن کامل وجود ندارد، همان‌طور که چیزی به نام پاس‌کامل وجود ندارد.» موراکامی در پایان مراسم «انجمن ژاپنی» برای مدتی کوتاه روی صحنه آمد، بخشی از «کافکا در کرانه»، را به ژاپنی خواند و توضیح داد که شاید می‌توانست به جای نویسنده، موسیقی‌دان شود، اما تحمل تمرین روزانه را نداشته است. در ابتدای شب نیز او برداشت‌هایی از نخستین حضورش در نیویورک در سال ۱۹۹۱ میلادی را به اشتراک گذاشت که توسط جاشوا واکر، رئیس و مدیرعامل انجمن ژاپن، خوانده شد.

خواند، «چیزی به نام نوشتن کامل وجود ندارد، همان‌طور که چیزی به نام پاس‌کامل وجود ندارد.» موراکامی در پایان مراسم «انجمن ژاپنی» برای مدتی کوتاه روی صحنه آمد، بخشی از «کافکا در کرانه»، را به ژاپنی خواند و توضیح داد که شاید می‌توانست به جای نویسنده، موسیقی‌دان شود، اما تحمل تمرین روزانه را نداشته است. در ابتدای شب نیز او برداشت‌هایی از نخستین حضورش در نیویورک در سال ۱۹۹۱ میلادی را به اشتراک گذاشت که توسط جاشوا واکر، رئیس و مدیرعامل انجمن ژاپن، خوانده شد.

خواند، «چیزی به نام نوشتن کامل وجود ندارد، همان‌طور که چیزی به نام پاس‌کامل وجود ندارد.» موراکامی در پایان مراسم «انجمن ژاپنی» برای مدتی کوتاه روی صحنه آمد، بخشی از «کافکا در کرانه»، را به ژاپنی خواند و توضیح داد که شاید می‌توانست به جای نویسنده، موسیقی‌دان شود، اما تحمل تمرین روزانه را نداشته است. در ابتدای شب نیز او برداشت‌هایی از نخستین حضورش در نیویورک در سال ۱۹۹۱ میلادی را به اشتراک گذاشت که توسط جاشوا واکر، رئیس و مدیرعامل انجمن ژاپن، خوانده شد.

خواند، «چیزی به نام نوشتن کامل وجود ندارد، همان‌طور که چیزی به نام پاس‌کامل وجود ندارد.» موراکامی در پایان مراسم «انجمن ژاپنی» برای مدتی کوتاه روی صحنه آمد، بخشی از «کافکا در کرانه»، را به ژاپنی خواند و توضیح داد که شاید می‌توانست به جای نویسنده، موسیقی‌دان شود، اما تحمل تمرین روزانه را نداشته است. در ابتدای شب نیز او برداشت‌هایی از نخستین حضورش در نیویورک در سال ۱۹۹۱ میلادی را به اشتراک گذاشت که توسط جاشوا واکر، رئیس و مدیرعامل انجمن ژاپن، خوانده شد.

و نویسندگان مطرح ایران و جهان سکانداران آن بودند، نام‌هایی چون، ملک‌الشعرا بهار، علی‌اکبر دهخدا، محمدعلی فروغی، سعید نفیسی، بدیع‌الزمان فروزانفر، علی‌اصغر حکمت، عبدالعظیم قریب و جلال همایی.

فرهنگستان سوم در ۱۳۶۸ به تصویب شورای عالی انقلاب فرهنگی رسید. برپایه این اساسنامه، فرهنگستان زبان و ادب فارسی ۲۵ عضو پیوسته ایرانی و ۱۰ عضو وابسته غیرایرانی دارد و شمار اعضای وابسته و افتخاری آن بنا به تشخیص و تصویب شورای فرهنگستان است.

نخستین اعضای برگزیده فرهنگستان عبارت بودند از: احمد آرام، نصرا... پورجوادی، حسن حبیبی، غلامعلی حداد عادل، بهاء‌الدین خرمشاهی، محمد خوانساری، محمدتقی دانش‌پژوه، سیمین دانشور، علی رواقی، سید جعفر شهیدی، طاهره صفارزاده، حمید فرزام فتح‌ا... مجتبابی، مهدی محقق، سید محمد محیط طباطبایی، ابوالحسن نجفی و غلامحسین یوسفی.

پس از آغاز فعالیت فرهنگستان، زنده‌یادان عبدالمحمدآینی، منوچهرامیری، قیصرامین‌پور، احمد تفضلی، جواد حدیدی، بهمن سرکاراتی، اسماعیل سعادت، احمد سمیعی‌کیلانی، بدرالزمان قریب، مصطفی‌مقرنی و سلیم نیساری نیز به عضویت پیوسته فرهنگستان برگزیده شدند.

اکنون اعضای پیوسته ایرانی فرهنگستان عبارت‌انداز:ژاله‌آموگار،موسی‌اسوار،حسن‌انوری، نصرالله پورجوادی، محمدرضا ترکی، مسعود جعفری جزی، احمد جلالی، غلامعلی حداد عادل، بهاء‌الدین خرمشاهی، محمد دبیرمقدم، حسن رضایی باغبیدی، علی رواقی، علی‌اشرف صادقی، محمودعابدی، امید طبیب‌زاده، فتح‌ا... مجتبابی، مهدی محقق، هوشنگ مرادی‌کرمانی، حسین معصومی‌همدانی، محمد علی موحّد، محمد جعفر یاحقی و محمود فتوحی.

خواند، «چیزی به نام نوشتن کامل وجود ندارد، همان‌طور که چیزی به نام پاس‌کامل وجود ندارد.» موراکامی در پایان مراسم «انجمن ژاپنی» برای مدتی کوتاه روی صحنه آمد، بخشی از «کافکا در کرانه»، را به ژاپنی خواند و توضیح داد که شاید می‌توانست به جای نویسنده، موسیقی‌دان شود، اما تحمل تمرین روزانه را نداشته است. در ابتدای شب نیز او برداشت‌هایی از نخستین حضورش در نیویورک در سال ۱۹۹۱ میلادی را به اشتراک گذاشت که توسط جاشوا واکر، رئیس و مدیرعامل انجمن ژاپن، خوانده شد.

خواند، «چیزی به نام نوشتن کامل وجود ندارد، همان‌طور که چیزی به نام پاس‌کامل وجود ندارد.» موراکامی در پایان مراسم «انجمن ژاپنی» برای مدتی کوتاه روی صحنه آمد، بخشی از «کافکا در کرانه»، را به ژاپنی خواند و توضیح داد که شاید می‌توانست به جای نویسنده، موسیقی‌دان شود، اما تحمل تمرین روزانه را نداشته است. در ابتدای شب نیز او برداشت‌هایی از نخستین حضورش در نیویورک در سال ۱۹۹۱ میلادی را به اشتراک گذاشت که توسط جاشوا واکر، رئیس و مدیرعامل انجمن ژاپن، خوانده شد.